

The Effectiveness of Social Work Educational and Psychological Interventions in Experimental Studies (Systematic Review of Subject Areas)

Seyyed Mehdi

Sarkeshikiyan *

PhD in Educational Psychology, Department of Educational Psychology, Roudhen Branch, Islamic Azad University, Roudhen, Iran.

Hassan Mirzahosseini

Assistant Professor, Department of General Psychology, Azad University, Qom Branch, Qom, Iran.

1. Introduction:

In the field of social work interventions, valuable and diverse researches have been done so far. Researchers have used different scientific and psychological methods to reduce people's problems from different angles and depending on the problems of different clients or the examined sample. However, until now, with the investigations carried out by the researchers of this research, no study has been found that can present a comprehensive model of the effectiveness of social work educational and psychological interventions with scientific methods and a systematic review method.

On the other hand, combining and extracting the thematic areas of the effectiveness of interventions in this area can prevent confusions that may be caused by gaps in previous experimental researches and encourage people to implement their intervention plan. In general, it can be said that the distinguishing feature of this research from other researches is the lack of a comprehensive scientific study in this field and the use of systematic review methods known in the field of effectiveness of social work psychological and educational interventions. According to the above, the importance of the field of investigation can help in the direction of policy making, needs assessment, setting goals, designing interventions and discovering the hidden angles of social and psychological problems. In line with the purpose of the research, this research answers this question: What are the subject areas of effectiveness research with educational and psychological approaches in social work?

* Corresponding Author: mehdikiyan110@gmail.com

How to Cite: Sarkeshikiyan, A. M; Mirzahoseini, H. (2024). The effectiveness of social work educational and psychological interventions in experimental studies (Systematic review of subject areas), *Journal of Social Work Research*, 10 (38), 161-201.

2. Research Question:

What are the subject areas of effectiveness research with educational and psychological approaches in social work?

3. Literature Review:

Katarzyna Olcoń (2020) addressed the research entitled Education about racial and ethnic diversity in social work education: a systematic review. Results A systematic literature review was conducted to evaluate studies published in the United States during a 10-year period (2007-2016) that examined: (1) educational interventions for social work educators to teach about racial diversity and ethnicity, (2) components of those interventions, (3) methodological designs for evaluating interventions, and (4) student learning outcomes.

Okech (2020) addressed a research entitled the role of social workers in mental health care teams: a systematic review of the literature. The results showed that from the results of the content analysis of 10 articles, four (4) articles showed that the role of social workers in mental health care teams, the role of social support facilitators, three (3) articles indicated that their role is that of social rehabilitation specialists, (2) articles indicated that they play the role of social reintegration specialists, while one (1) article indicated that their role is that of case managers.

Martinez (2019) conducted a study titled Behavioral Health, Primary Care Integration, and the Role of Social Work in Improving Health Outcomes in Communities of Color: A Systematic Review Results showed that although benefits are associated with behavioral health and primary care integration, evidence suggests that Integration by itself improves health outcomes for people of color is limited.

Allen-Meares (2013) addressed a study titled School-Based Social Work Interventions: A Cross-National Systematic Review. The results showed that the interventions aimed to treat various outcomes such as sexual health, aggression, self-esteem, school attendance, identity and depression. More research is needed to determine the effectiveness of school-based social work worldwide.

4. Methodology:

The method used in the research is a systematic review. For the report of the systematic review, the guidelines of the preferred cases in the report of systematic reviews and meta-analysis were used (PRISMA). which includes the stages of identification, screening, eligibility and inclusion. In Nizamand's review, the field of research is all available scientific resources in the field of social work and educational and psychological interventions of social work. 71 articles and theses

(45 national articles and theses and 26 international articles) between 2000 and 2021 for foreign articles and for domestic articles and theses between 1380 and 1400 were selected and analyzed. To search and find articles from foreign databases and search engines such as Science Direct, Emerald, ERIC, Scopus, Sage and internal databases such as Jihad University Scientific Information Database, Noormagz, Magiran, Humanities Comprehensive Portal, Civilica, Research Institute Iran's science and information technology has been used.

5. Results:

The findings obtained from this research, after separating and removing the thematic areas of similar and identical effectiveness, reached 146 thematic areas that show the effectiveness of social work psychological interventions. The results showed the effectiveness in the field of educational damage, addiction damage, AIDS-related damage, suicide damage, family damage, psychological disorder damage, violence damage, high-risk behavior damage, elderly damage and disease-related damage.

Discussion:

In line with the results and existing empirical evidence, psychological interventions of social work have been able to show their effectiveness in different fields and improve people's quality of life.

6. Conclusion:

According to the findings of the research, researchers, therapists, social planners, social workers should increase the contribution of psychological interventions in the field of work in improving the problems of the involved and needy people. Allocation of social, legal and material resources seems important in this context. Psychotherapists and psychology experts are suggested to use the important field of social work in order to maintain and improve their interventions and increase the role of social workers in this field and in treatment processes.

KeyWords: Effectiveness of social work, psychological effectiveness, psychology and social work, social work intervention, therapeutic intervention.

اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در مطالعات تجربی (مرور سیستماتیک از حوزه‌های موضوعی)

دکتری تخصصی روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی تربیتی،
واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

سیدمهدی سرکشیکیان *

استادیار، گروه روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد واحد قم، قم،
ایران.

حسن میرزا حسینی

چکیده

تحقیق حاضر در مورد اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در مطالعات تجربی ملی و فرا ملی بود. نوع مطالعه مرور سیستماتیک بود. ۱۴۰ مقاله و پایان نامه گزینش و پس از معیارهای ارزیابی ۷۱ مقاله و پایان نامه نهایی انتخاب شد. حوزه بررسی مقالات پژوهشی بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ برای تحقیقات خارجی و ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ برای مقالات و پایان نامه‌های داخلی است. از کلید واژه‌های مددکاری اجتماعی، مددکاران اجتماعی، مددکاری و روانشناسی، مددکاری و مشاوره، اثربخشی مداخله روانشناسی مددکاری، مداخله مددکاری اجتماعی، مداخله آموزشی مددکاری استفاده شد. نتایج نشان داد اثربخشی بر حوزه آسیب تحصیلی، آسیب اعتیاد، آسیب مرتبط با بیماری ایدز، آسیب خودکشی، آسیب خانواده، آسیب اختلالات روانشناختی، آسیب خشونت، آسیب رفتارهای پرخطر، آسیب سالمندان و آسیب مرتبط با بیماری زمینه‌های استخراج شده اثربخشی مداخلات روانشناختی مددکاری اجتماعی را تشکیل می‌دهند. نتیجه گیری: همسو با یافته‌های تحقیق می‌توان نتیجه گرفت مداخلات روانشناختی مددکاری اجتماعی در محورهای مختلف اثر گذار بوده و از زوایای گوناگون مرتبط با حیات بشر قابل ارزیابی است. **واژه‌های کلیدی:** اثربخشی مددکاری اجتماعی، اثربخشی روانشناختی، روانشناسی و مددکاری اجتماعی، مداخله مددکاری، مداخله درمانی.

بیان مسئله

مداخلات مددکاری اجتماعی را می‌توان مسیر یاری به افراد برای ارتقای یادگیری و در نتیجه گسترش مهارت‌های مواجهه با مشکلات موجود در زندگی در طیف وسیعی از موقعیت‌ها تشریح کرد. مددکاران اجتماعی افراد مراجعه‌کننده به خود را ترغیب به این موضوع می‌کنند که تغییرات همیشه اتفاق می‌افتد و به مراجعان با دیدی مثبت می‌نگرند و این افراد را به تلاش و تأمل دعوت می‌کنند تا به آنان کمک کنند، به آنچه واقع بینانه است، توجه کنند و به افراد کمک می‌کنند که گام‌های کوچک بعدی را برای یاری به خود خلق کنند (مقامی، ۱۳۹۶: ۵۳).

مددکاری اجتماعی بیشتر بر کنش متقابل بین افراد و محیط اجتماعی دربرگیرنده آنها تأکید دارد. به عبارت دیگر مددکاری اجتماعی سعی بر آن دارد بین ظرفیت‌های وجودی اشخاص و منابع لازم برای حمایت اجتماعی تطابق لازم را به وجود آورد تا کیفیت زندگی افراد گسترش و فزونی پیدا کند (Antoni, 2012: 90). مداخلات روانی - اجتماعی شامل اقداماتی است که مرتبط به رشد و توسعه قابلیت‌های روانشناختی و اجتماعی افراد است. این مداخلات مجموعه از کنش‌ها را در برمی‌گیرد مانند مشاوره‌های مبتنی بر روان‌درمانی، مداخلات آموزشی جهت پیشگیری و مهارت‌های زندگی که به احساس ارزشمندی افراد کمک می‌کند (Pupavac, 2001: 360). اثرات مداخلات روانی - اجتماعی در جهت مدیریت وضعیت‌های حساس، بازآفرینی احساس خود کنترلی، رشد فردی و مشارکت فعال در درمان آشکار گردیده است (Antoni, 2012: 92).

مهارت‌هایی مانند ارتباط دائمی مددکار اجتماعی با جوامع محلی، مورد وثوق بودن، ارتباط بین جامعه و نظام مراقبت بهداشتی، ردگیری، دستیابی به حمایت و برنامه‌ریزی‌هایی که یک مددکار اجتماعی برای بادوام بودن مداخله و درمان مددجو انجام می‌دهد اهمیت فراوانی دارد (ورمقانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۹۹). تابه‌حال انواع

متفاوتی از مداخلات روان‌شناختی که در مددکاری اجتماعی از آن استفاده شده است شناسایی و کار گرفته شده است.

مداخلاتی مانند کاربست رویکردهای شناختی - رفتاری، رویکردهای حل مسئله و راه‌حل مدار، راغب سازی، مهارت‌های مثبت اندیشی، امید درمانی، خانواده درمانی، توسعه، آموزش مهارت‌های اجتماعی، توانمندسازی، مدیریت مورد، سیستماتیک، توانش اجتماعی، راهبردهای مقابله‌ای، مصاحبه انگیزشی و ... از جمله روش‌های مذکور در پیشگیری، درمان و آموزش به افرادی است که به عنوان مددجو یا نمونه هدف مداخله مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفته‌اند که شواهد تجربی آن، چه در مطالعات داخلی و چه در مطالعات بین‌المللی، آشکار و مشخص گردیده است.

در پژوهشی اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی گروهی مبتنی بر وظیفه مداری در بیماران اسکیزوفرنی نشان داده شد که مداخله الگوی وظیفه مداری گروهی، در بهبود ادراک روان‌شناختی گروه آزمایش تأثیر داشته است (Verma & Chaudhury, 2017: 413). در پژوهش دیگری تحت عنوان اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی بر بهبود سلامت عمومی معتادان مراجعه‌کننده به مراکز ترک اعتیاد نتایج نشان داد مداخله مددکاری اجتماعی در ارتقای سلامت عمومی معتادان تحت درمان اثربخش بوده و مداخله‌ای ذکر شده برای کار با معتادان توصیه می‌شود (Raheb et al, 2016: 311).

در پژوهش دیگری تحت عنوان بسط و ارزیابی حمایت دوطرفه گروهی، مراقبت طولانی مدت در منزل یافته‌ها نشان داد میزان حس تنهایی و دل‌تنگی در بین اعضای گروه مداخله کاهش یافته و گسترش روابط دوستانه، افزایش مهارت‌های تطابقی، حمایت متقابل و افزایش درک در گروه به شکل معناداری افزایش پیدا کرده است (Theurer et al., 2012: 390). در تحقیق دیگری تحت عنوان اثربخشی برنامه مداخله مبتنی بر توانش اجتماعی بر کاهش مشکلات رفتاری جوانان نتایج نشان داد مهارت‌های اجتماعی، شناختی و هیجانی که در این مداخله مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفته است

با ایجاد شایستگی‌های اجتماعی در جوانان در کنترل خشم و کاهش مشکلات رفتاری جوانان مؤثر بوده است (Gundersen, 2010: 238).

در پژوهش دیگری با عنوان مداخله مددکاری اجتماعی با کارکنان یقه سفید و خانواده‌های آنها نتایج نشان داد پس از مداخله مددکاری اجتماعی، مدیران اجرایی در نیم‌رخ شغلی، تغییرات قابل توجهی در ادراک نقش، بار مضاعف، تعارض نقش، جایگاه پایین و روابط ضعیف با همسالان داشتند. در راهبردهای مقابله‌ای پیشرفت قابل توجهی در خرده مقیاس‌ها مانند حل مسئله و مقابله غیرمولد مشاهده شد. همچنین کاهش قابل توجهی در استعداد ابتلا به بیماری‌های قلبی، افسردگی، تسلط ناکافی ذهنی و ادراک بد سلامت مشاهده شد. بهبود قابل توجهی در حمایت گروهی خانواده، پیشرفت، جهت‌گیری و ویژگی‌های سازمانی آنها مشاهده شد (SiddeGowda, 2004: 425).

باقری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان اثربخشی الگوی مداخله مددکاری اجتماعی در طلاق بر افزایش رضایت زناشویی، سازگاری و کاهش پیگیری طلاق در زوج‌های متقاضی طلاق توافقی نشان دادند که میزان رضایت زناشویی و سازگاری در زوج‌های گروه آزمایش در پس آزمون به‌طور معنی‌داری از گروه کنترل متفاوت شد. همچنین نتایج آزمون مک نمار که به منظور بررسی تفاوت گروه آزمایش و گروه کنترل در متغیر کاهش پیگیری طلاق انجام شد، نشان می‌دهد که میزان کاهش پیگیری طلاق در گروه آزمایش به صورت معنی‌داری با گروه کنترل متفاوت است.

یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی گروهی با رویکرد شناختی - رفتاری بر تاب‌آوری مردمطالع؛ زنان سرپرست خانوار تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قم نشان دادند بین میزان تاب‌آوری زنان سرپرست خانوار در قبل و بعد از مداخله تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین ۹۳ درصد از تغییرات تاب‌آوری در گروه آزمایش به‌وسیله برنامه آموزشی رویکرد شناختی - رفتاری صورت گرفته است.

در حوزه مداخلات مددکاری اجتماعی تابه‌حال پژوهش‌های ارزشمند و گوناگونی صورت گرفته است. محققین از زوایایی گوناگون و وابسته به مشکلات مددجویان گوناگون و یا نمونه مورد بررسی از روش‌های متفاوت علمی و روان‌شناختی جهت کاهش مشکلات افراد استفاده کرده‌اند. اما تاکنون با بررسی‌های صورت گرفته توسط پژوهشگران این تحقیق مطالعه‌ای که بتواند یک مدل فراگیر و جامع از اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی را با روش‌های علمی و به روش مرور سیستماتیک ارائه کند یافت نشده است.

این خلأ باعث می‌شود که پژوهشگران در ارزیابی‌های خود و یا انتخاب حیطه و روش مداخله و یا نوع مشکل دچار تکرار و تقلید شوند که این خود می‌تواند از نوآوری تحقیق کاسته و جنبه‌های که به آن کمتر پرداخته شده است پنهان بماند. این موضوع باعث می‌شود که حیطه مداخلات مددکاری اجتماعی صرفاً به چند موضوع خاص محدود شود و افراد نتوانند از مزایایی این‌گونه مداخلات در جنبه‌های متفاوت زندگی خود بهره‌مند شوند. از سوی دیگر مشکل از آنجا آغاز می‌شود که اگر صرفاً نوع اثربخشی مداخلات روان‌شناختی مددکاری اجتماعی وابسته به روش‌های کمی باشد نمی‌توان نگاهی جامع و گسترده به این مقوله داشت زیرا که روش‌های مرور سیستماتیک می‌تواند با تحلیل‌های جامع خود به عنوان مکمل روش‌های کمی مانند فرا تحلیل اهمیت اثربخشی این‌گونه مداخلات را به پژوهشگران ارائه دهد.

این موضوع می‌تواند به تحقیقات و پژوهش‌های بیشتری در این مقوله منجر شود و به پشتیبانی مفهومی و تجربی پژوهش‌های آینده و مرتبط یاری رساند. سیاست‌گذاران و محققین این حوزه‌ها که شامل قانون‌گذاران، مددکاران اجتماعی، روانشناسان و روان‌پزشکان می‌باشند در شکل مطلوب خود می‌بایست طرح‌های اجتماعی و یا مداخلات درمانی خود را بر پایه ترکیب مطالعات تجربی آزمون شده طراحی و اجرا کنند و ناآگاهی در این حوزه علاوه بر صدمات جبران‌ناپذیر به مددجو و یا بیمار باعث اتلاف وقت و انرژی و منابع اختصاص‌یافته به این نوع مطالعات می‌شود. که در این

تحقیق سعی شده با جمع‌آوری اثربخشی مداخلات روان‌شناختی مددکاری اجتماعی تا حدودی از این امر جلوگیری به عمل آید. که این مهم می‌تواند راهنما، هادی و روشنگر پژوهش‌ها و یا تصمیم‌گیری‌های مهم در این زمینه باشد.

از سوی دیگر ترکیب و استخراج حوزه‌های موضوعی اثربخشی مداخلات در این حوزه می‌تواند از سردرگمی‌ها که ممکن است ناشی از خلأهای پژوهش‌های تجربی پیشین باشد جلوگیری به عمل آورد و افراد را برای اجرای طرح مداخله‌ای خود ترغیب کند. به‌طور کلی می‌توان گفت وجه تمایز پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌ها فقدان مطالعه علمی جامع در این حوزه و کاربست روش‌های مرور سیستماتیک شناخته شده در حوزه اثربخشی مداخلات روان‌شناختی و آموزشی مددکاری اجتماعی است. با توجه به مطالب فوق اهمیت حوزه بررسی می‌تواند در جهت‌گیری سیاست‌گذاری‌ها، نیازسنجی‌ها، تعیین اهداف، طراحی مداخلات و کشف زوایای پنهان مشکلات اجتماعی و روان‌شناختی یاری رساند. همسو با هدف پژوهش این تحقیق به این سؤال پاسخ می‌دهد حوزه‌های موضوعی پژوهش‌های اثربخشی با رویکردهای آموزشی و روان‌شناختی در مددکاری اجتماعی کدام هستند؟

پیشینه پژوهش

توکل و همکاران (۱۴۰۱) به پژوهشی مروری تحت عنوان سنخ‌شناسی پیامدهای حمایت اجتماعی در بستر جامعه ایرانی با تأکید بر عنصر سلامت کل نگر پرداختند. نتایج نشان داد بر پایه مرور نظام‌مند، حمایت اجتماعی به عنوان متغیر مستقل مورد کاوش، در نسبت با ۱۸ متغیر مورد بررسی محققان داخلی قرار گرفته است؛ سایر متغیرهای مرتبط با متغیر حمایت اجتماعی ذیل سنخ‌های پیامدی «جسمانی»، «روان‌شناختی»، «اجتماعی» و «فرهنگی» - نگرشی» مقوله‌بندی شده‌اند. سنخ پیامدی روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی - نگرشی هر کدام دارای بیشترین فراوانی هستند (۱۲/۵٪)؛ سنخ پیامدی جسمانی کمترین اهمیت را نزد

نویسندگان داشته‌اند (۱۲/۵٪)، «سلامت روان» و «کیفیت زندگی»، ذیل سنخ پیامدی روان‌شناختی، دارای بیشترین فراوانی هستند.

محمد زاده ساری و همکاران (۱۴۰۰) به پژوهشی حیطه مداخله مددکاری اجتماعی شغلی (یک مرور نظام‌مند) پرداختند. نتایج نشان داد مداخله‌های مددکاری اجتماعی شغلی در چهار سطح خرد، میانه، برونی و کلان بر پایه نظریه سیستم‌های بوم شناختی اکولوژیکی انجام می‌شود. در سطح خرد رسیدگی به مسائل و مشکلات فردی، در سطح میانه توجه به افراد در گروه‌های مختلف و در سطح کلان سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی برای سازمان و جامعه و در سطح بیرونی، آسیب‌شناسی محیط شغلی حائز اهمیت است.

موسوی و همکاران (۱۳۹۹) به پژوهشی تحت عنوان مرور سیستماتیک مداخلات ارتقای سلامت اجتماعی با رویکرد سرمایه اجتماعی پرداختند نتایج نشان داد در مجموع چهل‌ویک سند وارد مطالعه شد. بیش از هفتادوپنج درصد شرکت‌کنندگان در مطالعات زنان و مردان بودند ولی در بیش از نود درصد مداخلات، زنان به عنوان گروه اصلی در نظر گرفته شده بودند. دانش‌آموزان در پنجاه‌وشش درصد مطالعات گروه هدف بودند و مداخلات در محیط مدرسه اجرا شده بودند. کارآزمایی بالینی-اجتماعی نودودو دهم درصد مطالعات و مهمترین روش مطالعه بود. اهداف متعددی در مطالعات گزارش شده است از جمله کاهش فقر، پیشگیری از خشونت، ارتقای سلامت، ادغام اجتماعی، حمایت اجتماعی، بهزیستی اجتماعی، کیفیت زندگی. در بیش از شصت‌وپنج درصد موارد، کارشناسان اجرای مداخله را به عهده داشتند. اغلب مداخله‌ها در کمتر از سه ماه به اجرا درآمده بود. مداخله‌های کوتاه مدت توانستند بر ارتقای مؤلفه‌های سلامت اجتماعی اثر مثبتی بگذارند.

خدیری و همکاران (۱۳۹۸) به پژوهشی تحت عنوان فرا تحلیل مداخلات روانی-اجتماعی اعتیاد پرداختند. نتایج نشان داد که مداخلات صورت گرفته با روش شناختی-رفتاری (۵۷/۰-) با اندازه اثر زیاد بیش‌ترین تأثیر را در درمان اعتیاد دارند. همچنین گروه درمانی با اندازه اثر (۵۲/۰) بر طبق استانداردهای نظری در حد بالایی می‌باشد. درمان

فرانشناختی و سایر روش‌هایی همچون هیپنوتیزم درمانی و موسیقی درمانی با اندازه اثر (۰/۳۰) و (۰/۳۰) در سطح متوسط می‌باشند.

هزارجریبی و همکاران (۱۳۹۷) به پژوهشی مروری تحت عنوان رویکردهای تلفیقی حمایت خانواده تهرانی از سالمندان در افق ۱۴۳۰ پرداختند نتایج نشان داد پیشران‌های مؤثر بر حمایت خانوادگی از سالمندی؛ «وضعیت فرهنگی- اجتماعی» و «منابع در اختیار» می‌باشد. از ترکیب این دو پیشران، چهار سناریو ممکن برای حمایت از سالمندان خانواده محور در افق ۱۴۳۰ استخراج گردید. راهبردهای استخراج شده برای این چهار سناریو در سه زمینه اصلی مطرح شد؛ راهبردهای حمایت از مراقبان، راهبردهای حمایت از سالمندان، راهبردهای تأمین هزینه‌های سالمندی. در کنار این سه زمینه، راهبردهای حمایت از نقش سازمان‌های مردم نهاد و سیستم یکپارچه اطلاعات سالمندی مطرح گردیده است.

لرکی و همکاران (۱۳۹۷) به پژوهشی تحت عنوان مروری بر مداخلات آموزشی پیشگیرانه از اچ آی وی/ایدز در ایران پرداختند نتایج نشان داد مداخلات ارتقا سلامت در مطالعات انجام شده بر فاکتورهای مورد بررسی تأثیر مثبت داشته است و توصیه می‌گردد که در طراحی مداخلات آموزشی مفاهیم استیگما نسبت به بیماران جهت تأثیرگذاری و بهبود نگرش و باورهای رفتاری افراد جامعه نسبت به اچ آی وی/ایدز گنجانده شود.

یحیی زاده و حامد (۱۳۹۴) به پژوهشی تحت عنوان مسائل فرزندان طلاق در ایران و مداخلات مربوطه: فرا تحلیل مقالات موجود پرداختند. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که پژوهش‌های داخلی عمدتاً به سلامت روان و زیر مقیاس‌های آن توجه کرده و در نتیجه نشان می‌دهند که وضعیت فرزندان طلاق در مقایسه با فرزندان یتیم و عادی نامطلوب‌تر است. همچنین برخی از این پژوهش‌ها نیز نشان‌دهنده تأثیر مثبت برنامه‌های مداخله‌ای، بر وضعیت فرزندان طلاق است. سرانجام اینکه، آنچه در این مطالعات مورد غفلت واقع شده، بررسی آسیب‌های اجتماعی است که فرزندان طلاق را تهدید می‌کند.

آساموآ (۲۰۲۳) در پژوهش مروری خود نشان داد مددکاران اجتماعی نقش‌های شناخته شده مانند حمایت، همکاری، آموزش، تسهیل و ارائه حمایت روانی اجتماعی را انجام می‌دهند که بر نیاز به مشارکت مددکاران اجتماعی در مدارس فراگیر تأکید می‌کند. اولسون (۲۰۲۰) به پژوهشی با عنوان آموزش درباره تنوع نژادی و قومی در آموزش مددکاری اجتماعی: مروری سیستماتیک پرداخت. نتایج نشان داد یک مرور ادبیات سیستماتیک برای ارزیابی مطالعات منتشر شده در ایالات متحده در طول دوره ۱۰ ساله (۲۰۰۷-۲۰۱۶) انجام شد که این موارد را بررسی می‌کرد: (۱) مداخلات آموزشی مربیان مددکاری اجتماعی برای آموزش در مورد تنوع نژادی و قومی، (۲) مؤلفه‌های آن مداخلات، (۳) طرح‌های روش‌شناختی برای ارزیابی مداخلات، و (۴) نتایج یادگیری دانش‌آموزان. اگرچه آموزش مددکاری اجتماعی تلاش می‌کند دانش‌آموزان را برای تمرین چند فرهنگی آماده کند، این رشته فاقد رویکردی هدفمند و سیستماتیک برای آموزش در مورد تنوع نژادی و قومیتی و ارزیابی نتایج یادگیری در دانش‌آموزان مددکاری اجتماعی است.

اوکچ (۲۰۲۰) به پژوهشی با عنوان نقش مددکاران اجتماعی در تیم‌های مراقبت از سلامت روان: مروری سیستماتیک بر ادبیات پرداخت نتایج نشان داد از نتایج تحلیل محتوای ۱۰ مقاله، چهار (۴) مقاله نشان داد که نقش مددکاران اجتماعی در تیم‌های مراقبت‌های روانی، نقش تسهیل‌گران حمایت اجتماعی، سه (۳) مقاله نشان داد که نقش آن‌ها نقش متخصصان توانبخشی اجتماعی، (۲) مقاله نشان داد که آن‌ها نقش متخصصان ادغام مجدد اجتماعی را بازی می‌کنند، درحالی که یک (۱) مقاله نشان می‌دهد که نقش آن‌ها همان مدیران پرونده است.

مارتینز (۲۰۱۹) به پژوهشی با عنوان سلامت رفتاری، ادغام مراقبت‌های اولیه، و نقش مددکاری اجتماعی در بهبود نتایج سلامت در جوامع رنگین: مروری سیستماتیک پرداخت که نتایج نشان داد اگرچه مزایا با ادغام سلامت رفتاری و مراقبت‌های اولیه مرتبط است،

شواهد نشان می‌دهد که ادغام به خودی خود نتایج سلامتی را برای افراد رنگین‌پوست بهبود می‌بخشد محدود است.

میپل (۲۰۱۷) (Myfanwy Maple) به پژوهشی با عنوان نقش مددکاری اجتماعی در پیشگیری، مداخله و پیشگیری از خودکشی: مروری بر محدوده پرداختند. نتایج نشان داد دویست و چهل و یک مقاله در مورد خودکشی که توسط مددکاران اجتماعی نوشته شده بود شناسایی شد. نتایج نشان می‌دهد که تحقیقات توضیحی روش اصلی تحقیق علمی در تحقیقات خودکشی است که توسط مددکاران اجتماعی انجام می‌شود، با مقالات توصیفی و کنترلی کمتری باقی می‌ماند. کمبود تحقیقات مددکاری اجتماعی برای خودکشی در جمعیت‌های بومی، دانش پس از پیشگیری، و خودکشی و ننگ وجود دارد. تحقیقات آتی مددکاری اجتماعی باید با ارزیابی برنامه‌ها و مداخلات، سهم بیشتری را در ادبیات پیشگیری اولیه دنبال کند.

بک (۲۰۱۷) به پژوهشی با عنوان تنوع مددکاری اجتماعی مدارس در آلمان: مروری نظام‌مند بر ادبیات پرداختند. نتایج نشان داد که تنوع زیادی از اصطلاحات برای توصیف این شکل از همکاری و همچنین مفاهیم مختلف که شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با هم دارند وجود دارد. بنابراین، مددکاری اجتماعی مدارس در آلمان باید متنوع، نامنسجم و نیازمند توضیح بیشتر باشد.

میرز (۲۰۱۳) (Allen-Meares) به پژوهشی با عنوان مداخلات مددکاری اجتماعی مبتنی بر مدرسه: بررسی سیستماتیک فراملی پرداخت. نتایج نشان داد مداخلات با هدف درمان پیامدهای مختلفی مانند سلامت جنسی، پرخاشگری، عزت‌نفس، حضور در مدرسه، هویت و افسردگی انجام شد. تحقیقات بیشتری برای تعیین اثربخشی مددکاری اجتماعی مبتنی بر مدرسه در سراسر جهان مورد نیاز است.

مبانی نظری

بر اساس توصیفی که از سوی فدراسیون بین‌المللی مددکاری اجتماعی ارائه شده است حیطه مددکاری اجتماعی حرفه‌ای است کاربردی که گسترش و تحول اجتماعی، هماهنگی اجتماعی و توانمندسازی و آزادسازی افراد را آسان می‌کند. قواعد عدالت اجتماعی، حقوق انسان‌ها، تعهد و پیگیری جمعی و احترام به تفاوت‌ها در مددکاری اجتماعی از اصول اساسی‌اند. مددکاری اجتماعی با تکیه بر علوم اجتماعی، علوم انسانی و دانش بومی افراد و ساختارها را در مواجهه با مشکلات زندگی و افزایش رفاه و بهزیستی انسان‌ها درگیر می‌کند (محمد زاده ساری و بابایی، ۱۴۰۱).

مددکاران اجتماعی در مواجهه با مشکلات مراجعین و افراد از مدل‌های مداخلاتی، حمایتی، روانی و آموزشی متفاوتی جهت تعدیل چالش‌ها استفاده می‌کنند که در ادامه به بعضی از این مدل‌ها اشاره می‌شود.

یکی از مدل‌های مداخلاتی در کار مددکاران اجتماعی مدل شناختی رفتاری است. در این رویکرد فرد آموزش می‌بیند که عامل بیشتر مشکلات بین فردی، روانی، اجتماعی و... افکار و باورهای انسان‌هاست. در این رویکرد به افراد آموزش داده می‌شود که در موقعیت‌های مختلف افکار، هیجانات، واکنش‌های بدنی و رفتارهای خود را شناسایی کنند. همچنین معنا و اهمیت باورهای خود را به بوته آزمایش بگذارند. تحریف‌های شناختی خود را پیدا کنند و الگوی ناکارآمد حاصل از تعامل این افکار با هیجانات و رفتارها را تغییر دهند تا بتوانند اثرات تغییر در باورها را در عملکرد خود مشاهده کنند (یحیی زاده و نادری ملک، ۱۳۹۷: ۱۱۱).

یکی دیگر از مدل‌های مداخلاتی در کار مددکاران اجتماعی مدل راه‌حل محور است. پیش‌فرض این نظریه بر این است که تغییر در زمانی رخ خواهد داد که افراد بدانند که مشکل چیست، مشکل را چگونه در نظر می‌گیرند و در رابطه با آن چه روش‌هایی می‌تواند خلق کنند. مداخله راه‌حل محور به جای تمرکز بر کشف علت‌های معیوب در پیدایش مسئله، توجهش را بر ایجاد و گسترش راه‌حل‌های موجود برای حل آسان‌تر مشکل

موجود معطوف نموده و مستقیماً بر این مسئله تمرکز می‌کند که تغییر چگونه باید رخ دهد. فرض اصلی این نوع مداخله این است که تلاش‌های مستمر برای پیدا کردن علت یک چالش امری بیهوده است و موجب پیچیدگی مسئله شده و مانعی در راه پیدا کردن راه‌حل‌های اثربخش است. همین امر باعث کاهش باور خود اثرمندی افراد می‌شود و با از بین بردن انگیزه و استقامت افراد، مشکلات مراجع را بیشتر می‌نماید (هاشمی نظری و قرائت خیابان، ۱۳۹۹: ۱۴۰).

یکی دیگر از مدل‌های مداخلاتی در کار مددکاران اجتماعی مدل وظیفه مداری است. الگوی وظیفه مداری در بین تمامی مداخلاتی کوتاه مدت مددکاری اجتماعی قرار می‌گیرد. این مدل ارتباطات طولانی مدت بین مراجع و مددکار اجتماعی را که در درمان‌های حمایتی به آن اشاره می‌شود را رد می‌کند و بر مشکلات مشخص و آشکار تمرکز می‌کند و به شکل ساختارمند و در قالب زمانی کوتاه مدت بر چالش‌های مراجع برنامه‌ریزی و مداخله را اجرا می‌کند. زمانی می‌توان گفت که این الگو پیاده می‌شود که افراد برنامه‌ها را برای دستیابی به اهداف شخصی و اجتماعی طراحی و اجرا کنند. از مدل وظیفه مداری در حوزه‌های تضاد بین فردی، نارضایتی در روابط اجتماعی، خلأها در ایفای نقش، استرس‌های عاطفی و... استفاده می‌شود (بهرامی و عادلین راسی، ۱۳۹۹: ۸۶).

یکی دیگر از مدل‌های مداخلاتی در کار مددکاران اجتماعی مدل واقعیت درمانی مبتنی بر تئوری انتخاب است. رویکرد واقعیت درمانی بر روابط انسانی و رفتارهای مبتنی بر آن تمرکز دارد، روابطی که بر پایه کنترل درونی است و افراد مسئولیت انتخاب رفتار و چگونگی انجام آن را بر عهده دارند. مهم‌ترین نقطه قوت واقعیت درمانی، کاربرد آن در مورد سلامت روانی به عنوان یک عامل پیشگیرانه است و تأکید بر نقاط قوت به جای از بین بردن نقاط ضعف می‌باشد. اساس واقعیت درمانی گلاسِر بر تئوری انتخاب است که بر انتخاب رفتار و ارضا نیاز تأکید ویژه دارد و یکی از فرض‌های اصلی تئوری انتخاب این است که انسان‌ها دارای انگیزه برای ارضاء نیازهای خود هستند که البته روش هر فرد با توجه به انتخاب رفتار خود برای ارضاء نیاز متفاوت است (مقدم جوان و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۹).

یکی دیگر از مدل‌های مداخلاتی در کار مددکاران اجتماعی مدل درمانی مبتنی بر پذیرش و تعهد است. درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، ترکیبی از چهار رویکرد آگاهی، پذیرش، تعهد و تغییر رفتار است و هدف کلی آن در نهایت رسیدن به انعطاف‌پذیری روانی است به گونه‌ای که نیاز به حذف یا از بین بردن احساس بد نباشد بلکه به رغم وجود این احساس، فرد به سوی رفتار مبتنی بر ارزش، اندیشیده و حرکت کند. این روش جزو درمان‌های موج سوم رفتاردرمانی محسوب می‌شود. دو مبنای فلسفی اکت، بافت‌گرایی عملکردی و نظریه چارچوب رابطه‌ای است که ریشه آنها در فلسفه رفتارشناسی رادیکال اسکینر است. به عنوان بخشی از درمان، بیمار آموزش می‌یابد تا افکار و هیجانات را به عنوان وقایع پویایی مشاهده کند که به خودی خود مشکل‌ساز نیست، بلکه پاسخ به این وقایع است که می‌تواند منجر به مشکلات زندگی گردد (جاوید نسب و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۱۹).

در نهایت یکی دیگر از مدل‌های مداخلاتی در کار مددکاران اجتماعی مدل چشم‌انداز زمان است. چشم‌انداز زمان یک بعد اساسی از ساختار روانشناسی زمان است. که به وسیله آن جریان مستمر تجربه‌های افراد در زندگی فردی و اجتماعی به مفاهیم زمانی گره می‌خورد. به این سبب که افراد به این تجارب معنا می‌دهند و به آنها ساختار می‌بخشند. از طریق زمان می‌توانیم هویت خود را بازنویسی کنیم. و آمال و اهداف آینده خود را در چشم‌اندازی مثبت طراحی کنیم. بدون داشتن چشم‌انداز زمان انسان در واقعیت‌های زندگی فردی و تعاملات بین فردی دچار آسیب شده و زندگی او از ساختاری یک زندگی عادی انسانی خارج می‌شود (داودی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳).

در این بخش سعی شد تا با ارائه خلاصه‌ای از مداخلاتی که مددکاران اجتماعی در مواجهه با مشکلات مراجعین خود از آن استفاده می‌کنند چشم‌انداز روشنی از ساختارهای حمایتی و آگاهی‌بخش به محققان در این زمینه ارائه و گزارش شود.

سؤالات پژوهش

(۱) حوزه‌های موضوعی پژوهش‌های اثربخشی با رویکردهای آموزشی و روانشناختی در مددکاری اجتماعی کدام هستند؟

روش^۱

روش مورد استفاده در تحقیق مرور سیستماتیک است. این روش یک رویکرد غیر واکنشی است. در این روش اطلاعات ثبت شده و به درستی آن پژوهشگر تا حدودی اطمینان دارد. هدف از تحقیقات مروری صرفاً اطلاع‌رسانی نیست بلکه ارزشیابی و تفسیر نیز می‌باشد (فروغی، ۱۳۸۹). یکی از مزیت‌های اصلی این روش در این است که وزن داده‌ها مانع از پیش‌داوری می‌گردد. و می‌توان با حداقل خطا به جمع‌بندی نتایج تحقیقات مختلف پرداخت (دلاور، ۱۴۰۰). برای گزارش مرو نظام‌مند از دستورالعمل موارد ترجیحی در گزارش مروهای نظام‌مند و فرا تحلیل پریزما استفاده شد. که شامل مراحل شناسایی، غربالگری، شایستگی و شمول است.

در مرور نظام‌مند حوزه تحقیق کلیه منابع علمی در دسترس در حوزه مددکاری اجتماعی و مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی است. ۷۱ مقاله و پایان‌نامه (۴۵ مقاله و پایان‌نامه ملی و ۲۶ مقاله بین‌المللی) بین بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ برای مقالات خارجی و برای مقالات و پایان‌نامه‌های داخلی بین بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفت. با توجه به این که حجم نمونه در این سطح از قبل قابل دستیابی نیست، بررسی و کنکاش متون و اسناد مرتبط به صورت گام به گام و به تدریج صورت گرفت. جهت جست جو و یافتن مقالات از پایگاه‌های اطلاعاتی و موتورهای جستجوی خارجی مانند Sage، scopus، ERIC، Emerald، Science Direct و پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی مانند پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، نورمگز، مگیران، پرتال جامع علوم انسانی، سیویلیکا، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران استفاده شده است. در جدول شماره ۲، ۳، ۴ برخی از معیارهای ورود داده‌ها و مقالات گزارش شده است.

جدول ۱- معیارهای ورود مقالات به پژوهش در مرحله غربالگری

عنوان معیار		معیار پذیرش		معیار عدم پذیرش	
زبان پژوهش		انگلیسی _ فارسی		-----	
زمان انجام	مقالات و پایان نامه داخلی	مقالات خارجی	مقالات داخلی	مقالات خارجی	
	۱۳۸۰-۱۴۰۰	۲۰۲۱-۲۰۰۰	قبل از ۱۳۸۰	قبل از ۲۰۰۰	
روش تحقیق		کیفی / کمی		-----	
حوزه مورد مطالعه		مداخلات آموزشی و روان شناختی مددکاری اجتماعی		غیر از مداخلات آموزشی و روان شناختی مددکاری اجتماعی	
شرایط مورد مطالعه		اثربخشی مداخلات آموزشی و روان شناختی مددکاری اجتماعی		مواردی که اثربخشی احراز ن شده است	
نوع مطالعه		مقالات چاپ شده در منابع معتبر		نظرات شخصی و مقالات نامعتبر	

جدول ۲- کلیدواژه های جست جو

کلیدواژه های جست جو برای یافتن داده ها و مقالات معتبر
مددکاری اجتماعی، مددکاران اجتماعی، مددکاری و روانشناسی، مددکاری و مشاوره، اثربخشی مداخله روانشناسی مددکاری، مداخله مددکاری اجتماعی و...

جدول ۳- فراوانی مقاله ها وارد شده به پژوهش در مرحله شایستگی

تعداد منابع یافت شده	بررسی چکیده	بررسی کلی محتوای منابع	منابع رد شده از نظر چکیده	منابع رد شده از نظر محتوا	منابع رد شده از نظر عنوان	منابع رد شده از نظر اطلاعات نویسنده	کل منابع رد شده	تعداد کل منابع نهایی
۱۴۰	۱۱۰	۸۵	۳۰	۱۳	۱۹	۷	۶۹	۷۱

جهت بررسی روایی پژوهش علاوه بر اینکه داده ها با مطالعه مبانی نظری، پیشینه تحقیق و ارتباط و همسویی با هدف و سؤال تحقیق، انتخاب و تأیید شدند، داده هایی انتخاب شده که مشهود و توصیفی بوده و پژوهشگران در محتوای آن دخل و تصرفی

نداشته است. جهت بررسی پایایی پژوهش از روش هولستی بهره برده شده است. مقدار بحرانی برای پذیرش در فرمول هولستی اگر از $0/7$ بزرگتر باشد مطلوب است. نتیجه محاسبه پایایی در این پژوهش مساوی با $0/726$ گزارش می‌شود. این مقدار نشان‌دهنده درصد بالای پایایی در مورد یافته‌های به‌دست آمده می‌باشد.

یافته‌ها

یافته‌های به‌دست آمده از این پژوهش بعد از جداسازی و حذف حوزه‌های موضوعی اثربخشی متشابه و همسان به 146 حوزه موضوعی رسید که نشان‌دهنده اثربخشی مداخلات روانشناختی مددکاری اجتماعی است.

جدول ۴- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب خانواده

فرآوانی	کد (حوزه‌های اثربخشی)	حوزه موضوعی فرعی دوم	حوزه موضوعی فرعی اول	حوزه موضوعی کلی
۱۲	افزایش رضایت زناشویی، افزایش سازگاری زناشویی	روابط زوج‌های دارای تعارض پیش از مرحله طلاق	حوزه طلاق	حوزه آسیب خانواده
۱۰	بیان احساسات در رابطه، افزایش شفافیت در رابطه توافق بین زوجین، انسجام بین زوجین، صمیمیت زناشویی، کاهش مشکلات روابط زوجین، افزایش ارتباط بین فردی زوجین، کاهش خشونت خانگی، کاهش دخالت اطرافیان، ارتقای روابط خانوادگی	مداخله در طلاق		
	افزایش سازگاری افراد در معرض طلاق، افزایش کیفیت زندگی زوج‌های متقاضی طلاق، کاهش پیگیری طلاق در زوج‌های متقاضی طلاق، افزایش بخشش بین زوجین متقاضی			

	طلاق، تاب آوری زنان مطلقه، سازگاری و حل تعارض والد_کودک فرزندان طلاق، توانمندی روانی اجتماعی زنان سرپرست خانوار، کاهش مقاومت والدین برای آوردن کودک برای ارزیابی، کاهش مقاومت والدین برای استفاده از توصیه‌های پزشک کاهش مشکلات عاطفی والدین، کاهش رفتارهای حمایت بیش از حد والدین از کودک.			
--	---	--	--	--

جدول ۴ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب خانواده را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به سه حوزه فرعی شامل حوزه طلاق، روابط زوج‌های دارای تعارض پیش از مرحله طلاق با ۱۲ کد و مداخله در طلاق با ۱۰ کد یا حوزه اثربخشی را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب اعتیاد پرداخته شده است.

جدول ۵- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب اعتیاد

حوزه موضوعی کلی	حوزه موضوعی فرعی اول	کد (حوزه‌های اثربخشی)	فراوانی
حوزه آسیب اعتیاد	پیشگیری و درمان	کاهش اعتیاد همسر، پیشگیری از عود افراد معتاد، درمان و بازتوانی سوءمصرف‌کنندگان مواد، سازگاری اجتماعی زنان دارای اعتیاد، سازگاری بهداشتی افراد معتاد، سازگاری اجتماعی افراد معتاد، کیفیت زندگی افراد معتاد، کیفیت زندگی درمانی افراد معتاد، کیفیت زندگی جسمی افراد معتاد، حمایت اجتماعی ادراک شده افراد بهبودیافته از سوءمصرف مواد	۹

جدول ۵ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب اعتیاد را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه فرعی شامل حوزه پیشگیری و درمان با ۹ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب خودکشی پرداخته شده است.

جدول ۶- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب خودکشی

فرآوانی	کد (حوزه‌های اثربخشی)	حوزه موضوعی فرعی اول	حوزه موضوعی کلی
۸	کاهش افکار خودکشی، کاهش میل به مرگ، کاهش آمادگی برای خودکشی، کاهش تمایل به خودکشی، کاهش کشیدن نقشه برای خودکشی، کیفیت زندگی روانی در افراد با تجربه خودکشی ناموفق، کیفیت زندگی عملکردی، سازگاری هیجانی افراد با تجربه خودکشی ناموفق	مداخله در خودکشی	حوزه آسیب خودکشی

جدول ۶ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب خودکشی را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه فرعی شامل حوزه مداخله در خودکشی با ۸ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب بیماری ایدز پرداخته شده است.

جدول ۷- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب بیماری ایدز

فرآوانی	کد (حوزه‌های اثربخشی)	حوزه موضوعی فرعی اول	حوزه موضوعی کلی
۴	کاهش ادراک انگ در زنان آلوده به ویروس HIV، سلامت جنسی افراد آلوده به ویروس، کیفیت زندگی زنان مبتلا به HIV، کاهش ننگ درک شده در افراد آلوده به ویروس	خود مراقبتی و سلامت افراد آلوده به ویروس	حوزه آسیب بیماری ایدز
۴	کاهش استرس اعضای خانواده افراد مبتلا به ایدز، کاهش ننگ درک شده اعضای خانواده افراد مبتلا به ایدز، کاهش افسردگی اعضای خانواده افراد مبتلا به ایدز، کاهش اضطراب اعضای خانواده افراد مبتلا به ایدز	خانواده افراد درگیر	

جدول ۷ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب بیماری ایدز را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به دو حوزه فرعی شامل حوزه خود مراقبتی و سلامت افراد آلوده به ویروس با ۴ کد و حوزه خانواده افراد درگیر با ۴ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب اختلالات روان‌شناختی پرداخته شده است.

جدول ۸- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در

حوزه آسیب اختلالات روان‌شناختی

[illegible]

مهارت‌های انسانی		
بهبود ادراک روان‌شناختی در بیماران اسکیزوفرنی، بهبود بیماران روانی مزمن، پیروی درمانی بیماران مبتلا به اختلالات شدید روان‌پزشکی، کاهش دفعات بستری بیماران اسکیزوفرن، کاهش اضطراب بیماران قلبی قبل از جراحی پیوند عروق کرونر، کاهش سطوح افسردگی، کاهش گرایش ضد اجتماعی		

جدول ۸ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه اختلالات روان‌شناختی را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به سه حوزه فرعی شامل ارتقای عملکردهای روان‌شناختی با ۴۰ کد، مهارت‌های زندگی با ۹ کد و کاهش نشانگان بالینی با ۷ کد یا حوزه اثربخشی را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب‌خسونت پرداخته شده است.

جدول ۹- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب‌خسونت

حوزه موضوعی کلی	حوزه موضوعی فرعی اول	کد (حوزه‌های اثربخشی)	فراوانی
حوزه آسیب‌خسونت	سطوح خسونت تجربه شده	خسونت خانگی، خسونت کلامی، خسونت فیزیکی پرخاشگری، کاهش خسونت در روابط صمیمانه، خسونت جنسی، کاهش گرایش به خسونت بین فردی	۷

جدول ۹ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب‌خسونت را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه

فرعی شامل سطوح خشونت تجربه شده با ۷ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثر بخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب رفتارهای پرخطر پرداخته شده است.

جدول ۱۰- سطوح یافته‌های اثر بخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب رفتارهای پرخطر

حوزه موضوعی کلی	حوزه موضوعی فرعی اول	کد (حوزه‌های اثر بخشی)	فراوانی
حوزه آسیب رفتارهای پرخطر	مؤلفه‌های خود آسیب‌رسان	کاهش گرایش به رفتارهای پرخطر کودکان کار، کاهش رفتارهای پرخطر جنسی، کاهش گرایش به سیگار کشیدن، کاهش گرایش به مصرف مواد مخدر، کاهش گرایش به خشونت بین فردی، کاهش گرایش به رانندگی پرخطر، کاهش رفتارهای مشکل‌ساز، کاهش قربانی شدن مجدد در قلدری در فضای مجازی، کاهش گرایش به خطرپذیری در دختران	۹

جدول ۱۰ سطوح یافته‌های اثر بخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب رفتارهای پرخطر را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه فرعی شامل مؤلفه‌های خود آسیب‌رسان با ۹ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثر بخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با بیماری پرداخته شده است.

جدول ۱۱- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با بیماری

حوزه موضوعی کلی	حوزه موضوعی فرعی اول	کد (حوزه‌های اثربخشی)	فراوانی
حوزه آسیب مرتبط با بیماری	فرآیند درمان و مراقبت‌های پس از درمان	کاهش محدودیت نقش جسمی، کاهش درد بدنی، افزایش سلامت عمومی، پیشگیری از عود، افزایش شناخت بیمار از خود، رضایت جنسی زنان متأهل مبتلا به مالتیپل اسکلروزیس، افزایش طول مدت بازگشت بیماران بهبود علائم آسیب، افزایش احتمال عدم پذیرش مجدد، کاهش هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی، استفاده از خدمات مراقبت‌های بهداشتی، سازگاری فردی-اجتماعی دختران معلول جسمی حرکتی، کاهش انزوای اجتماعی در زنان مبتلا به سرطان، سلامت اجتماعی همسران (زن) بیماران مبتلا به سرطان، مشکلات اجتماعی- روانی بیماران کرونری قلب پس از عمل جراحی، کفایت اجتماعی معلولین جسمی حرکتی.	۱۳

جدول ۱۱ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با بیماری را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه فرعی شامل فرآیند درمان و مراقبت‌های پس از درمان با ۱۳ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با سالمندان پرداخته شده است.

جدول ۱۲- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با سالمندان

حوزه موضوعی کلی	حوزه موضوعی فرعی اول	کد (حوزه‌های اثربخشی)	فراوانی
حوزه آسیب مرتبط با سالمندان	نگهداری و مراقبت	کاهش تجربه آزار سالمندان در خانواده، کاهش بار مراقبتی مراقبین رسمی سالمندان، کاهش بار جسمانی مراقبین، کاهش بار روانشناختی مراقبین سالمندان، کیفیت زندگی سالمندان، سازگاری شغلی سالمندان،	۶

جدول ۱۲ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با سالمندان را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه فرعی شامل نگهداری و مراقبت با ۸ کد را نشان می‌دهد. در ادامه به سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با تحصیل پرداخته شده است.

جدول ۱۳- سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با تحصیل

حوزه موضوعی کلی	حوزه موضوعی فرعی اول	کد (حوزه‌های اثربخشی)	فراوانی
حوزه آسیب مرتبط با تحصیل	مؤلفه‌های تربیتی	تاب‌آوری تحصیلی، افزایش حضور در مدرسه، کاهش مشکلات نظم و انضباط، روابط آموزشی، حل مسئله برنامه‌ریزی شده، رضامندی تحصیلی، کیفیت زندگی تحصیلی، سازگاری تحصیلی	۸

جدول ۱۳ سطوح یافته‌های اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در حوزه آسیب مرتبط با تحصیل را در مطالعات نشان می‌دهد. این حوزه به یک حوزه فرعی شامل مؤلفه‌های تربیتی با ۸ کد را نشان می‌دهد.

جدول فوق سطوح حوزه‌های موضوعی از نتایج اثربخشی مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاری اجتماعی در عرصه‌های گوناگون و محورهای متفاوت مشکلات افراد درگیر و مددجویان را نشان می‌دهد. ملاحظه می‌شود که مداخلات مددکاری اجتماعی در قالب کارآزمایی‌های بالینی توانسته است در ابعاد متفاوت تأثیر خود را در مطالعات نشان دهد که این نتایج می‌تواند اهمیت حوزه مددکاری اجتماعی را در استفاده از مداخلات روان‌شناختی در تعدیل، پیشگیری و آموزش افراد نیازمند نشان دهد. بیش‌ترین کدهای کشف شده در حوزه اثربخشی بر آسیب‌های مرتبط با اختلالات روان‌شناختی با ۵۶ حوزه موضوعی پایه است. کمترین حوزه موضوعی کشف شده توسط پژوهشگران مربوط به حوزه خشونت و سالمندان است. کم بودن تعداد حوزه‌های موضوعی در این حوزه نشان‌دهنده فقدان مطالعات نیست بلکه ممکن است به خاطر تکرار مطالعات و استفاده از مداخلات مشابه و عدم بهره‌مندی از مداخلات روان‌شناختی متفاوت در نمونه مورد ارزیابی باشد. اما در حوزه تحصیلی بیشترین سهم مربوط به مطالعات بین‌المللی و اثربخشی حوزه مددکاری اجتماعی در این مقوله است و در مطالعات ملی کم‌تر به این موضوع پرداخته شده است. در رابطه با حوزه‌های موضوعی دسته‌بندی شده در مورد سالمندان و خودکشی نیز این موارد صدق می‌کند. در بررسی شواهد توسط پژوهشگران نسبت ارزیابی مداخلات در این دو حوزه در مقایسه با حوزه‌های دیگر کم‌تر است که این خود می‌تواند ناشی از عدم شناخت صحیح مداخلات روان‌شناختی در این دو حوزه و یا عدم رغبت پژوهشگران در مورد این دو مقوله مهم باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در مورد شناسایی حوزه‌های موضوعی اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در شواهد تجربی بود. روش پژوهش مرور سیستماتیک بود. نتایج نشان داد اثربخشی مداخلات مددکاری اجتماعی را می‌توان در حوزه‌های موضوعی کلی دسته‌بندی کرد که آنها عبارت است از: آسیب تحصیلی، آسیب اعتیاد، آسیب مرتبط با بیماری ایدز، آسیب خودکشی، آسیب خانواده، آسیب اختلالات روانشناختی، آسیب خشونت، آسیب رفتارهای پرخطر، آسیب سالمندان و آسیب مرتبط با بیماری.

مداخلات مددکاری اجتماعی مجالی برای تعالی و گسترش توانمندی برای رویارویی با مشکلات زندگی ایجاد می‌کند. مددکاران اجتماعی گروه‌های مختلف از افراد با مسائل گوناگون را طوری توانمند می‌سازند که فعل‌وانفعالات و روندهای گروهی موجب ارتقا تمام افراد گروه و فعالیت‌های گروهی و سبب رسیدن به هدف‌های اجتماعی و روانی مدنظر شود (Addelyan, 2113: 45).

در بعد اثربخشی تحصیلی یافته به‌دست‌آمده حاکی از آن است که نوع مداخلات در این زمینه بیشتر بروی ابعاد رفتاری دانش‌آموزان بررسی شده است و پژوهشگران در ابعاد اجتماعی و روانشناختی کمتر به طراحی مداخلات اثربخش پرداخته‌اند. اغلب پژوهش‌های مددکاری تحصیل و مدرسه در شواهد بین‌المللی دیده می‌شود و در شواهد ملی این بعد کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است که لزوم بررسی‌های بیشتر از سوی مددکاران اجتماعی و روانشناسان را می‌طلبد. پیگیری مشکلات تحصیلی و مسائل وابسته به آن با توجه به اهمیت ابعاد تحصیلی در کیفیت زندگی دانش‌آموزان و افراد از اهمیت قابل‌توجهی برخوردار است. این یافته با نتیجه مرور سیستماتیک Allen-Meares (۲۰۱۳) همسو است. او به پژوهشی تحت عنوان مداخلات مددکاری اجتماعی مبتنی بر مدرسه: بررسی سیستماتیک فراملی پرداخت. نتایج نشان داد مداخلات با هدف درمان پیامدهای مختلفی مانند سلامت جنسی، پرخاشگری،

عزت نفس، حضور در مدرسه، هویت و افسردگی انجام شده و اثربخش است. و تحقیقات بیشتری برای تعیین اثربخشی مددکاری اجتماعی مبتنی بر مدرسه در سراسر جهان مورد نیاز است.

در بعد اثربخشی بر اعتیاد می توان اظهار داشت که در مطالعات انجام شده مداخلات آموزشی و روان شناختی مددکاران اجتماعی بر آسیب های ناشی از اعتیاد مؤثر بوده است. این یافته با نتایج مطالعه مروی و فرا تحلیل خدیری و همکاران (۱۳۹۸) همسو است. آن ها به پژوهشی تحت عنوان فرا تحلیل مداخلات روانی- اجتماعی اعتیاد پرداختند. نتایج نشان داد که مداخلات صورت گرفته با روش شناختی- رفتاری (۵۷/۰-) با اندازه اثر زیاد بیش ترین تأثیر را در درمان اعتیاد دارند. همچنین گروه درمانی با اندازه اثر (۵۲/۰) بر طبق استانداردهای نظری در حد بالایی می باشد. درمان فراشناختی و سایر روش هایی همچون هیپنوتیزم درمانی و موسیقی درمانی با اندازه اثر (۳۰/۰) و (۳۰/۰) در سطح متوسط می باشند.

در بعد اثربخشی مددکاری با افراد درگیر بیماری HIV حوزه های موضوعی یافت شده نشان دهنده این است که اثربخشی مداخلات مددکاری توانسته سطح زندگی افراد درگیر و خانواده های آنها را بهبود ببخشد و آنها را بر داشتن زندگی قابل قبول به دوراز انگ و شرم یاری رساند. همچنین در بررسی وضعیت روان شناختی خانواده های این افراد مداخلات مددکاری اجتماعی توانسته در بهبود نشانگان اختلالات روان شناختی مانند اضطراب و افسردگی مؤثر باشد. این یافته با نتایج مرور سیستماتیک لرکی و همکاران (۱۳۹۷) همسو است. آن ها به پژوهشی تحت عنوان مروری بر مداخلات آموزشی پیشگیرانه از اچ آی وی/ ایدز در ایران پرداختند نتایج نشان داد مداخلات ارتقا سلامت در مطالعات انجام شده بر فاکتورهای مورد بررسی تأثیر مثبت داشته است. توصیه می گردد که در طراحی مداخلات آموزشی مفاهیم استیگما نسبت به بیماران جهت تأثیر گذاری و بهبود نگرش و باورهای رفتاری افراد جامعه نسبت به اچ آی وی/ ایدز گنجانده شود.

در بعد اثربخشی بر خودکشی نتایج یافته نشان‌دهنده این مطلب است که مداخلات مددکاری اجتماعی توانسته است افکار مربوط به خودکشی و داشتن نقشه برای از بین بردن خود و تمایلات مربوط به مردن را در افراد تعدیل کند. این یافته با مطالعه مرور سیستماتیک (Myfanwy Maple, 2017) همسو است. او به پژوهشی تحت عنوان نقش مددکاری اجتماعی در پیشگیری، مداخله و پیشگیری از خودکشی: مروری بر محدوده پرداخت. نتایج نشان داد دویست و چهل و یک مقاله در مورد خودکشی که توسط مددکاران اجتماعی نوشته شده بود شناسایی شد. نتایج نشان می‌دهد که تحقیقات توضیحی روش اصلی تحقیق علمی در تحقیقات خودکشی است که توسط مددکاران اجتماعی انجام می‌شود، با مقالات توصیفی و کنترلی کمتری باقی می‌ماند. کمبود تحقیقات مددکاری اجتماعی برای خودکشی در جمعیت‌های بومی، دانش پس از پیشگیری، و خودکشی و ننگ وجود دارد. تحقیقات آتی مددکاری اجتماعی باید با ارزیابی برنامه‌ها و مداخلات، سهم بیشتری را در ادبیات پیشگیری اولیه دنبال کند.

در بعد اثربخشی خانوادگی نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اثربخشی مداخلات می‌تواند چه در فرآیند روابط خانوادگی و چه در وضعیت‌های بحرانی مانند طلاق تأثیر خود را بر کاهش اثرات نامطلوب مشکلات خانوادگی بگذارد. این یافته با نتایج تحقیق مرور سیستماتیک یحیی زاده و حامد (۱۳۹۴) همسو است. آن‌ها به پژوهشی تحت عنوان مسائل فرزندان طلاق در ایران و مداخلات مربوطه: فرا تحلیل مقالات موجود پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که پژوهش‌های داخلی عمدتاً به سلامت روان و زیر مقیاس‌های آن توجه کرده و همچنین برخی از این پژوهش‌ها نیز نشان‌دهنده تأثیر مثبت برنامه‌های مداخله‌ای، بر وضعیت فرزندان طلاق است.

در حوزه اثربخشی مرتبط با بیماری یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش نشان می‌دهد اثربخشی مداخلات مددکاری اجتماعی در این حوزه توانسته است سطوح مؤلفه‌های مطالعاتی در افراد درگیر بیماری را ارتقا دهد. این یافته با مطالعه مرور سیستماتیک توکل و همکاران (۱۴۰۱) همسو است. آن‌ها به پژوهشی مروری تحت عنوان سنخ‌شناسی پیامدهای حمایت اجتماعی در بستر جامعه ایرانی با تأکید بر عنصر سلامت کل نگر پرداختند. نتایج

نشان داد بر پایه مرور نظام‌مند، حمایت اجتماعی به عنوان متغیر مستقل مورد کاوش، در نسبت با ۱۸ متغیر مورد بررسی محققان داخلی قرار گرفته است؛ سایر متغیرهای مرتبط با متغیر حمایت اجتماعی ذیل سنخ‌های پیامدی «جسمانی»، «روان‌شناختی»، «اجتماعی» و «فرهنگی - نگرشی» مقوله‌بندی شده‌اند.

در بعد روان‌شناختی بیش‌ترین حوزه موضوعی یافت شده در این گروه قرار می‌گیرد و این موضوع مؤید این مطلب است که به‌کارگیری مداخلات مددکاری اجتماعی در کنار مداخلات درمانی روانپزشکی و روان‌شناختی بیش‌ترین تأثیر را در بهبود وضعیت افراد درگیر و یا نیازمند آموزش دارد. از این‌رو توجه هر چه بیشتر به این مقوله می‌بایست در اولویت قرار گیرد. این یافته با نتایج مطالعه مرووری سیستماتیک (Okech, 2020) هم‌سو است. او به پژوهشی تحت عنوان نقش مددکاران اجتماعی در تیم‌های مراقبت از سلامت روان: مرووری سیستماتیک بر ادبیات پرداختند نتایج نشان داد از نتایج تحلیل محتوای ۱۰ مقاله، چهار (۴) مقاله نشان داد که نقش مددکاران اجتماعی در تیم‌های مراقبت‌های روانی، نقش تسهیل‌گران حمایت اجتماعی، سه (۳) مقاله نشان داد که نقش آن‌ها نقش متخصصان توانبخشی اجتماعی، (۲) مقاله نشان داد که آن‌ها نقش متخصصان ادغام مجدد اجتماعی را بازی می‌کنند، درحالی که یک (۱) مقاله نشان می‌دهد که نقش آن‌ها همان مدیران پرونده است.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش اثربخشی مداخلات مددکاری اجتماعی بر کاهش رفتارهای پرخطر است. رفتارهای پرخطر به عنوان یکی از پیامدهای ناشی از فقدان مهارت‌های خود کنترلی در فرد شناخته می‌شود. همسو با یافته پژوهش می‌توان از مداخلات مددکاری اجتماعی در کاهش چنین رفتارهای بهره برد. این یافته با نتیجه مطالعه مرور سیستماتیک (Martinez, 2019) هم‌سو است. او به پژوهشی تحت عنوان سلامت رفتاری، ادغام مراقبت‌های اولیه، و نقش مددکاری اجتماعی در بهبود سلامت در جوامع رنگین: مرووری سیستماتیک پرداخت. نتایج نشان داد مزایا با ادغام سلامت رفتاری و مراقبت‌های اولیه مرتبط است.

در بعد اثربخشی در حوزه سالمندان یافته پژوهش نشان می‌دهد مداخلات مددکاری اجتماعی توانسته است زندگی افراد سالمند را در ابعاد متفاوت تحت تأثیر مثبت خود قرار دهد. این دسته از یافته‌ها جز گروهی از موضوعات است که در مطالعات کمتر به آن پرداخته شده است. با توجه به اهمیت دوره سالمندی و اثرات روانشناختی که این دوره به واسطه کهولت سن، بیماری و ... بر فرد گذارد و همچنین اثراتی که این وضعیت می‌تواند بر افراد خانواده گذارد نیازمند توجه هرچه بیشتر است. ای یافته با نتایج مطالعه مرور سیستماتیک میرشاهی (۱۳۹۷) هم سو است. او به پژوهشی تحت عنوان بررسی مداخلات روان شناختی رایج روان‌درمانگران ایرانی در درمان اختلالات روانی سالمندان: با تأکید بر سه سال اخیر پرداخت. نتایج نشان داد در این پژوهش مشخص شد که بیشتر مداخلات روان‌شناختی روان‌درمانگران ایرانی برای درمان اختلالات روانی سالمندان مربوط به معنا درمانی، درمان شناختی رفتاری، درمان پذیرش و تعهد، درمان ذهن آگاهی، درمان مرور زندگی و امید درمانی مربوط می‌شود.

در نهایت در بعد اثربخشی بر خشونت نتایج مطالعات نشان داده است که مداخلات آموزشی و روان‌شناختی مددکاران بر سطوح خشونت مؤثر است. این یافته با نتایج مطالعه مرور سیستماتیک موسوی میر طاهر و همکاران (۱۳۹۹) همسو است. آن‌ها به پژوهشی تحت عنوان مرور سیستماتیک مداخلات ارتقای سلامت اجتماعی با رویکرد سرمایه اجتماعی پرداختند نتایج نشان داد در مجموع چهل و یک سند وارد مطالعه شد. بیش از هفتاد و پنج کار آزمایی بالینی -اجتماعی- نود و دو دهم درصد مطالعات و مهمترین روش مطالعه بود. اهداف متعددی در مطالعات گزارش شده است از جمله کاهش فقر، پیشگیری از خشونت، ارتقای سلامت، ادغام اجتماعی، حمایت اجتماعی، بهزیستی اجتماعی، کیفیت زندگی. در بیش از شصت و پنج درصد موارد، کارشناسان اجرای مداخله را به عهده داشتند.

پیشنهادهای:

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود پژوهشگران، درمانگران، برنامه‌ریزان اجتماعی، مددکاران اجتماعی سهم مداخلات مددکاری را در بهبود مشکلات افراد درگیر و نیازمند افزایش دهند. تخصیص منابع اجتماعی، قانونی، مادی در این زمینه مهم به نظر می‌رسد. به مددکاران اجتماعی پیشنهاد می‌شود جهت نوآوری پژوهش‌های بین‌رشته‌ای از روش‌های گوناگون و متفاوت مداخله‌ای و روان‌شناختی بهره ببرند تا غنای پژوهشی در این مورد ارتقا پیدا کند. در حوزه مددکاری تحصیلی نیازمند مطالعات وسیع و عمیق در پژوهش‌های داخلی هستیم لذا پیشنهاد می‌شود پژوهشگران از این حوزه غافل نشوند. در حوزه‌های اعتیاد، سالمندی و خودکشی نیز سهم مطالعات داخلی در قیاس با حوزه‌های دیگر کم‌تر است لذا پیشنهاد می‌شود اثربخشی مداخلات مددکاری اجتماعی در این مقولات به‌بوته آزمایش گذاشته شود. به روان‌درمانگران و متخصصین روانشناسی پیشنهاد می‌شود جهت نگهداشت، حفظ و ارتقای مداخلات خود از حوزه با اهمیت مددکاری اجتماعی استفاده کنند و نقش مددکاران اجتماعی را در این زمینه و در فرآیندهای درمانی افزایش دهند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم

سپاسگزاری

از کسانی که در این پژوهش به نویسندگان یاری رسانده‌اند، صمیمانه سپاسگزاریم.

ORCID

Seyyed Mehdi Sarkeshikiyan

<https://orcid.org/0000-0001-5315-6533>

Hassan Mirzahosseini

<https://orcid.org/0000-0002-0869-3150>

منابع

- باقری، زیبا؛ اله یاری، طلعت و فاتحی، ابوالقاسم. (۱۳۹۹)، «اثربخشی الگوی مداخله مددکاری اجتماعی در طلاق بر افزایش رضایت زناشویی، سازگاری و کاهش پیگیری طلاق در زوج‌های متقاضی طلاق توافقی»، *پروژه‌نامه مددکاری اجتماعی*، سال هفتم، شماره ۲۶: ۱-۵۱.
doi: 10.22054/rjsw.2022.61633.506
- بنی اسد، اسما. (۱۳۹۰)، «اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی با رویکرد توانمندسازی مددکاری اجتماعی بر سازگاری فردی- اجتماعی دختران معلول جسمی حرکتی»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته توانبخشی*، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- بهاری، عفت؛ راهب، غنچه و اقلیما، مصطفی. (۱۳۹۶)، «بررسی تأثیر الگوی توانمندسازی روانی- اجتماعی بر سلامت روان زنان دارای همسر بیمار روانی مزمن»، *پروژه‌نامه مددکاری اجتماعی*، سال چهارم، شماره ۱۳: ۳۷-۷۱.
doi: 10.22054/rjsw.2017.10222
- بهرامی، فرید و عادلین، حمیده. (۱۳۹۸)، «کاربست مداخله مددکاری اجتماعی گروهی با الگوی وظیفه‌مداری در کاهش گرایش به رفتارهای پرخطر کودکان کار»، *پروژه‌نامه مددکاری اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲۰: ۸۳-۱۲۶.
doi: 10.22054/rjsw.2021.48757.365
- توکل، محمد؛ اخلاصی، ابراهیم و رسولی نژاد، سید پویا. (۱۴۰۱)، «سنخ‌شناسی پیامدهای حمایت اجتماعی در بستر جامعه ایرانی با تأکید بر عنصر سلامت کل نگر»، *پروژه‌نامه مددکاری اجتماعی*، سال نهم، شماره ۳۳: ۱-۳۹.
doi: 10.22054/rjsw.2023.67770.589
- قجاوند، کاظم و قجاوند، زهرا. (۱۳۹۳)، «اثربخشی مددکاری گروهی در توسعه مهارت‌های مقابله‌ای و پیشگیری از عود در افراد معتاد»، *پروژه‌نامه مددکاری اجتماعی*، سال یکم، شماره ۲: ۲۵-۴۳.
doi: 10.22054/rjsw.2014.1521
- دلاور، علی. (۱۳۹۹)، «مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی»، تهران: نشر رشد، اول (ویرایش جدید).
- سلیمانی، فاطمه و عادلین، حمیده. (۱۳۹۶)، «بررسی اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی گروهی مبتنی بر توانمندسازی بر ارتقاء کیفیت زندگی زنان سالمند»، *پروژه‌نامه مددکاری اجتماعی*، سال چهارم، شماره ۱۳: ۱۸۷-۲۲۲.
doi: 10.22054/rjsw.2017.10227

- شجاع، آزاده. (۱۳۹۵)، «بررسی اثربخشی مداخله مددکاری گروهی مبتنی بر مدرسه بر کاهش خشونت در روابط صمیمانه دانش‌آموزان دختر»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی*.
- عباسی زاغه، اسماعیل؛ حسنی، فرهاد و سعیدی، بیان. (۱۳۹۵)، «اثربخشی مددکاری گروهی بر کیفیت زندگی مددجویان مصرف‌کننده مواد»، *فصلنامه مددکاری اجتماعی*. سال پنجم، شماره ۴: ۴۹-۵۶.
- عبدالملکی، لیلا. (۱۳۹۶). «اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی گروهی بر کیفیت زندگی؛ مورد مطالعه زنان مبتلا به HIV»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی*.
- عرشی، ملیحه؛ قادری، رمضانعلی و حسنوند، صبا. (۱۳۹۳)، «اثربخشی مددکاری گروهی توسعه با تکنیک ایفای نقش بر مهارت ارتباطی زنان مبتلا به ام‌اس شهر اصفهان»، *فصلنامه مددکاری اجتماعی*. سال سوم، شماره ۲: ۱۲-۱۸.
- فرحزادی، ثمین؛ ذبیحی پور سعادت، مریم و احسانی، منا. (۱۳۹۸)، «تأثیر مداخله گروهی مددکاری اجتماعی بر پیروی درمانی بیماران مبتلا به اختلالات شدید روان‌پریشی، گزارش یک کار گروهی»، *فصلنامه مددکاری اجتماعی*. سال هشتم، شماره ۲: ۴۴-۵۵.
- فروغی، فریدون و ملبوس باف، رامین. (۱۳۸۹)، «مقاله مرور سیستماتیک چیست و چگونه نگاشته می‌شود؟»، *فصلنامه علمی پژوهشی دانشکده پزشکی، سال سوم، شماره ۳۴: ۲۰۳-۲۰۷*.
- فلاح بابایی، فاطمه و محمد زاده ساری، سحر. (۱۴۰۰)، «سپهر مداخله مددکاری اجتماعی شغلی (یک مرور نظام‌مند)»، *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*. سال هشتم، شماره ۲۷: ۱۵۷-۱۹۰.
- doi: 10.22054/rjsw.2022.6534.551
- لرکی، منا؛ هادی زاده طلاساز، زهرا؛ منوچهری ترشیزی، الهام؛ محمد زاده وطنچی، عطیه و میرزایی نجم‌آبادی، خدیجه. (۱۳۹۷)، «مروری بر مداخلات آموزشی پیشگیرانه از آج آی وی/ایدز در ایران»، *نوید نو، سال بیست و یکم، شماره ۶۶: ۶۳-۷۶*.
- doi: 10.22038/rjsw.2018.33528.1128
- مایلی، معصومه؛ اله یاری، طلعت؛ سهرابی، فرامرز و کرمی، محمدتقی. (۱۳۹۷)، «اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی مبتنی بر رویکرد تلفیقی (زوج‌درمانی یکپارچه نگر و روان‌درمانی مثبت‌نگر)

اثربخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری...، سرکشیکیان و میرزا حسینی | ۱۹۷

بر سازگاری زناشویی و بخشش در زوجین دارای روابط فرا زناشویی، پژوهشنامه مددکاری

اجتماعی، سال سوم، شماره ۳۴: ۱-۳۳. doi: 10.22054/rjsw.2020.51493.397

- مقامی، رؤیا. (۱۳۹۶)، «بررسی اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی راه حل مدار بر بهبود تاب

آوری زنان سرپرست خانوار»، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مددکاری اجتماعی، دانشگاه

علامه طباطبائی.

- موسوی، میر طاهر؛ معارف وند، معصومه؛ رفیعی، حسن؛ امیدنیا، سهیلا؛ جغتایی، فائزه و ذبیحی

پورسعادت مریم. (۱۳۹۹)، «مرور سیستماتیک مداخلات ارتقای سلامت اجتماعی با رویکرد

سرمایه اجتماعی»، فصلنامه مددکاری اجتماعی، سال نهم، شماره ۱: ۲۳-۱۳.

<http://dorl.net/dor.20.1001.1.1735451.1399.9.1.2.5>

- میرشاهی، فرزاد. (۱۳۹۸)، «بررسی مداخلات روان شناختی رایج روان درمانگران ایرانی در درمان

اختلالات روانی سالمندان: با تأکید بر سه سال اخیر»، رویش روان شناسی، سال هشتم، شماره ۷:

۹۷-۱۰۶. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.2383353.1398.8.7.17.5>

- میکلائی، سمیه. (۱۳۹۶)، «اثربخشی مددکاری گروهی مبتنی بر راهبردهای مقابله ای بر مهارت

حل مسئله مورد مطالعه: (نوجوانان دختر ۱۲ تا ۱۴ سال مؤسسه خانه ای برای آینده)،

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مددکاری اجتماعی. دانشگاه علامه طباطبائی.

- ورمقانی، پری؛ علیپور، فردین؛ قائد امینی هارونی، غلامرضا و جوادی، محمدحسین. (۱۳۹۸)،

«اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی گروهی با رویکرد حل مسئله بر کاهش افکار

خودکشی زنان در شهرستان قروه»، مجله توانبخشی، سال بیستم، شماره ۳: ۲۸۶-۲۹۷.

10.32598/rj.20.3.286

- هاشمی نطنزی، فاطمه سادات و قرائت خیابان، مرضیه. (۱۳۹۸)، «اثربخشی مددکاری اجتماعی

گروهی با رویکرد راه حل مدار بر ارتقاء تاب آوری نوجوانان»، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی،

سال ششم، شماره ۱۹: ۱۳۱-۱۶۵. doi: 10.22054/rjsw.2020.51382.396

- هزارجریبی، جعفر؛ عالمی نیسی، مسعود؛ تاج مزینانی، علی اکبر و فعلی، جواد. (۱۳۹۷)،

«رویکردهای تلفیقی حمایت خانواده تهرانی از سالمندان در افق»، پژوهشنامه مددکاری

اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۷: ۱۱۱-۱۵۰. doi: 10.22054/rjsw.2018.11866

- یحیی زاده پیر سرایی، حسین و نادری ملک، زهرا. (۱۳۹۵)، «اثربخشی مداخله مددکاری اجتماعی

گروهی با رویکرد شناختی - رفتاری بر تاب آوری مورد مطالعه؛ زنان سرپرست خانوار تحت

حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قم، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، سال سوم،

شماره ۹: ۱۰۷-۱۳۹. doi: 10.22054/rjsw.2016.9258

- Addelyan Rasi, Hamideh. (2013). Empowering women in the Middle East by psychosocial interventions: Can provision of learning spaces in individual and group sessions and teaching of coping strategies improve women's quality of life, A thesis for the degree of Doctor of Social work. Graduate Department of Social work, Linköping University.
- Allen-Meares, Paula., Montgomery, Katherine., and Kim, Johnny. (2013). School-based social work interventions: A cross-national systematic review. *Social work*, 58(3), 253-262. <https://doi.org/10.1093/sw/swt022>
- Antoni, Michael. (2013). Psychosocial intervention effects on adaptation, disease course and biobehavioral processes in cancer. *Brain, behavior, and immunity*, 30, S88-S98. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2012.05.009>
- Asamoah, Edward., Tam, Cherry., and Cudjoe, Ebenezer. (2023). A systematic review of the roles of social workers in inclusive education for children with disabilities. *International Social Work*, 66(1), 36-51. <https://doi.org/10.1177/0020872820971707>
- Beck, Kathrin. (2017) "The Diversity of School Social Work in Germany: A Systematic Review of the Literature," *International Journal of School Social Work*: Vol. 2: Iss. 1. <https://doi.org/10.4148/2161-4148.1021>
- Beder, Joan. (2000). Evaluation research on the effectiveness of social work intervention on dialysis patients: the first three months. *Social Work in Health Care*, 30(1), 15-30. https://doi.org/10.1300/J010v30n01_02
- Bourassa Jennifer. (2009). Psychosocial interventions and mass populations: A social work perspective. *International Social Work*. 52(6):743-755. doi:10.1177/0020872809342646
- Bronstein, Laura., Gould, Paul., Berkowitz,, Shawn., James, Gary., and Marks, Kris. (2015). Impact of a social work care coordination intervention on hospital readmission: a randomized controlled trial. *Social work*, 60(3), 248-255. <https://doi.org/10.1093/sw/swv016>
- Bye, Lucio., Shepard and Shayman., Partridge. (2009). School social work outcomes: Perspectives of school social workers and school administrators. *Children & Schools*, 31(2), 97-108. <https://doi.org/10.1093/cs/31.2.97>
- Daftary, Ashley., Sugrue, Erin, Gustman Brian., and Lechuga-Peña, Stephanie. (2021). Pivoting during a pandemic: School social work practice with families during COVID-19. *Children & Schools*, 43(2), 71-78. <https://doi.org/10.1093/cs/cdab005>

- Early, Theresa. and Vonk, Elizabeth. (2001). Effectiveness of school social work from a risk and resilience perspective. *Children & Schools*, 23(1), 9-31. <https://doi.org/10.1093/cs/23.1.9>
- Francis East, Jean., and Roll, Susan. (2015). Women, poverty, and trauma: An empowerment practice approach. *Social work*, 60 (4), 279-286. DOI: 10.1093/sw/swv030
- Frey, Andy., & Kayser, J. (2002). Evaluating school social work intern effectiveness: A content validation. *Children & Schools*, 24(1), 48-58. <https://doi.org/10.1093/cs/24.1.48>
- Gundersen, K., and Svartdal, John. (2010). Diffusion of treatment interventions: exploration of 'secondary'treatment diffusion. *Psychology, Crime & Law*, 16(3), 233-249. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/10683160802612924>
- Karpētis, Georgios. (2015). Psychoanalytic insights and empowerment in social work practice: Evaluating the effectiveness of the 'transference interpretation to the setting'technique. *Journal of Social Work Practice*, 29(4), 429-444. <https://doi.org/10.1080/02650533.2015.1050653>
- Karpētis, Georgios. (2016). Evaluating the effectiveness of the reframing technique in psychodynamic social work practice. *Australian Social Work*, 69(2), 194-205. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2015.1069865>
- Katarzyna Olcoń, Dorie. Gilbert and Rose. Pulliam (2020) Teaching About Racial and Ethnic Diversity in Social Work Education: A Systematic Review, *Journal of Social Work Education*, 56:2, 215-237, DOI: 10.1080/10437797.2019.1656578
- Maple, Myfanwy., Pearce, Tania., Sanford, Rebecca., and Cerel, Julie. (2017). The role of social work in suicide prevention, intervention, and postvention: A scoping review. *Australian Social Work*, 70(3), 289-301. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2016.1213871>
- Martinez, Linda Sprague., Lundgren, Lena., Walter, Angela Wangari. W., Sousa, Jessica., Tahoun, Nermeen., Steketee, Gail., ... and Saitz, Richard. (2019). Behavioral health, primary care integration, and social work's role in improving health outcomes in communities of color: A systematic review. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 10(3), 441-457. <https://doi.org/10.1086/704070>
- McCormick, Andrew., Curtis, J Randall., Stowell-Weiss, Patti., Toms, Carol., and Engelberg, Ruth. (2010). Improving social work in intensive care unit palliative care: results of a quality improvement intervention. *Journal of palliative medicine*, 13(3), 297-304. <https://doi.org/10.1089/jpm.2009.0204>
- Mishna, Faye., Muskat, Barbara., and Cook, Charlene. (2012). Anticipating challenges: School-based social work intervention research. *Children & Schools*, 34(3), 135-144. <https://doi.org/10.1093/cs/cds002>

- Morrison, R Sean., Chichin, Eileen., Carter, John., Burack, Orah., Lantz, Melinda., and Meier, D. E. (2005). The effect of a social work intervention to enhance advance care planning documentation in the nursing home. *Journal of the American Geriatrics Society*, 53(2), 290-294. DOI: 10.1111/j.1532-5415.2005.53116.x
- Mullen, Edward., and Shuluk, Joseph. (2011). Outcomes of social work intervention in the context of evidence-based practice. *Journal of social work*, 11(1), 49-63. doi:10.1177/1468017310381309
- Myfanwy, Maple, Tania Pearce, Rebecca L., Sanford and Julie, Cerel (2017) The Role of Social Work in Suicide Prevention, Intervention, and Postvention: A Scoping Review, *Australian Social Work*, 70:3, 289-301, DOI: 10.1080/0312407X.2016.1213871
- Neamțu, Nicoleta., and Faludi, Cristina. (2021). Learning Effectiveness of Social Work Methods With Groups, in Online and Face-to-Face Contexts. *Frontiers in psychology*, 12, 649691. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.649691>
- Okech, Victor Otieno., Neszméry, Štefan., and Mačkinová, Monika.. (2020). Roles of Social Workers In Mental Health Care Teams: A Systematic Review of The Literature. *Proceedings of CBU in Social Sciences*, 1, 167-172. <https://doi.org/10.12955/pss.v1.66>
- Phillippo, Kate., and Stone, Susan. (2011). Toward a broader view: A call to integrate knowledge about schools into school social work research. *Children & Schools*, 33(2), 71-81. <https://doi.org/10.1093/cs/33.2.71>
- Raheb, Ghoncheh. Khaleghi, Esmat. Moghanibashi-Mansourieh, Amir. Farhoudian, Ali. and Teymouri, Robab. (2016). Effectiveness of social work intervention with a systematic approach to improve general health in opioid addicts in addiction treatment centers. *Psychology Research and Behavior Management*, 9, 309-315. <http://doi.org/10.2147/PRBM.S110705>.
- Rizzo, Victoria M., and Rowe, Jeannine M.. (2006). Studies of the Cost-Effectiveness of Social Work Services in Aging: A Review of the Literature. *Research on Social Work Practice*, 16(1), 67-73. <https://doi.org/10.1177/1049731505276080>
- Rogers, Kelli. (2021). Integrating Educational Technology to Address Disparities in Education: Implications for School Social Work. *Children & Schools*, 43(4), 225-233. <https://doi.org/10.1093/cs/cdab021>
- Rohsenow, Damaris. J., Martin, Rosemarie A., and Monti, Peter.. (2005). Urge-specific and lifestyle coping strategies of cocaine abusers: Relationships to treatment outcomes. *Drug and alcohol dependence*, 78(2), 211-219. <https://psynet.apa.org/doi/10.1016/j.drugalcdep.2005.03.001>

- Theurer, Kristine., Wister, Andrew., Sixsmith, Andrew., Chaudhury, Habib., and Lovegreen, Loren. (2014). The development and evaluation of mutual support groups in long-term care homes. *Journal of Applied Gerontology*, 33(4), 387-415.
- Verma, Pankaj Kumar., and Chaudhury, Suprakash. (2017). Efficacy of Task Centered Group Work Intervention in Schizophrenia Patients. *J Psychiatry* 20: 413. doi: 10.4172/2378-5756.1000413.
- Walsh, Tamara., and Lord, Bruce. (2004). Client satisfaction and empowerment through social work intervention. *Social Work in Health Care*, 38(4), 37-56. https://doi.org/10.1300/J010v38n04_03
- Williamson, John., and Robinson, Malia. (2006). Psychosocial interventions, or integrated programming for well-being. *Intervention*, 4(1), 4-25. DOI:10.1097/01.WTF.0000229526.63438.23
- Wilson, George., and Kelly, Bernadette. (2010). Evaluating the effectiveness of social work education: Preparing students for practice learning. *British Journal of Social Work*, 40(8), 2431-2449. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq019>
- Yildiz, Hülya., and Duyan, Veli. (2022). Effect of group work on coping with loneliness. *Social Work with Groups*, 45(2), 132-144. <https://doi.org/10.1080/01609513.2021.1990192>

استناد به این مقاله: سرکشیکیان، سیدمهدی و میرزاحسینی، حسن. (۱۴۰۲). اثر بخشی مداخلات آموزشی و روانشناختی مددکاری اجتماعی در مطالعات تجربی (مرور سیستماتیک از حوزه های موضوعی)، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۱۰ (۳۸)، ۱۶۱-۲۰۱.

Social Work Research Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.